

Kék hírek

Egy Gyomaendrőd felé tartó menetrendszerű közlekedő autóbusszjárat is érintette volt annak a balesetnek, amely augusztus 5-én történt a Gyomaendrőd és Szarvas közötti úton. Egy tehérgépkocsi nem tartotta be a követési távolságot az előtte haladó, utánfutót vontató személyautó mögött, így mikor az lassított, beleszaladt. Az ütközés miatt a személygépkocsiról leszakadt az utánfutó, és beleszaladt a vele szemben, Gyomaendrőd felé haladó autóbusszba. A baleset nem járt személyi sérüléssel, az anyagi kár 400 ezer forint.

Özöl ütközött

Este fél kilenc tájban történt augusztus 6-án, hogy egy személygépkocsi, mely Szarvasról Oroszházára tartott, összeütközött egy özöl. A gépkocsi vezető nem sérült meg, az elütött özet átadták a területen illetékes vadászárságnak.

Megfűjták a kompresszort

Szarvason a Kossuth utcai Gyógyfürdő építési területéről ismeretlen tettesek elulajdonítottak egy őrzetlenül hagyott kompresszort. Az ügy érdekessége, hogy a szobán forgó Atlaco típusú kompresszor csak tehérgépkocsival, utánfutóként húzható el.

Merészen vezettek

Újabb ittas-vezetőket csíptek el a szarvasi rendőrök az elmúlt héten. Augusztus 5-én dél körül a Szabadság útján ellenőrizték azt az autózveetőt, aki olyan mennyiségű alkoholt elfogyasztása után vezette járművét, amely már a jogostvány bevonásával szankcionálnád. Három nappal később, szintén a 44-es főúton "bukott le" egy Lada személygépkocsi vezetője, hogy alkoholos befolyásoltság alatt vezette járművét.

Kalászfosztók

A kardiós körzeti megízott jelentette, hogy augusztus 8-án felírtte valaki a Kalász italboltot, ahonnan a játékgépet és a zenegépet a közeli futballpályára hurcolta és ott szedett ki belőlük körülbelül 100 ezer forint kiegészít.

Lelépett a felügyelő

Szarvason a Toldi Sorozóból kérték a rendőrök segítségét, miután a játékkerem felügyeletével megbízott alkalmazottuk augusztus 10-én eltávozott munkahelyéről és oda nem tért vissza. Távmaradása leginkább azért érintette érzékenyen a tulajdonost, mert az illetőnek 5 millió forinttal kellett volna elszámolnia, a kasszában viszont csupán 23 ezer forintot találtak.

Felrobbantották

Békésszentandráson a Fő utca és a Csokonai utca kereszteződésében a szennyvízcsatorna ácsakor körülbelül 10 centiméter átmérőjű, robbanófejre hasonlító tárgyat találtak. A területet elkerítették és értesítették a tűzszereket, akik akik még aznap felrobbantották a veszélyes tárgyat.

Magányos halál

Este kilenc órakor érkezett a bejelentés augusztus 12-én arról, hogy baleset történt a Gyomaendrőd és Kondoros közötti úton. A helyszíni szemle során kiderült, hogy a Kondorosról Gyomaendrőd felé haladó személygépkocsi 36 éves vezetője ismeretlen okból balra letért az útról, a gépkocsi a vezetővel arokból többször megpördült, majd a fűves padkán állt meg. A sofőr olyan súlyos sérüléseket szenvedett, hogy a helyszínen életét veszítette.

Néhány szó Kapolcsról

Eredetileg ketten indultunk neki a nagy útnak, és én nem akartam elhinni, hogy a mi kis országunkban ilyen hatalmas távolságot lehet megtenni. Nos, mi utaztunk vagy kilenc órát, jó oké, ebből egy órát vártunk a különböző állomásokon meg megállóknak, de akkor is: kilenc óra azért az sok, nem? Na sebj, este ötkor már Kapolcson alldogáltunk, teljesen elveszve, a sátor meg marha nehéz volt, jó öreg ruszki sátor, tele mindféle vasdarabbal, amit az ember ha akart sem tudott felhasználni semmire, hacsak a farkasok ellen nem, de azok meg nem voltak.

Aztán minden ment mint a karikacsapás. Sátorhelyet a volt gimis haverok szállásán kerítettünk magunknak, merthogy a szentesi Horváth Mihály Gimnázium is ott volt Kapolcson, a Művészetek Völgyében, utcaszínházat csináltak, ami szerény véleményem szerint egész jól sikerült. Szóval hipp- hopp levertük a sátrat (Szógi barátom szerint a két óra gyorsnak számít, szerintem rekordot azért nem döntöttünk), aztán megittuk azt az üveg bort, amit otthonról csemtünk anyuékól, és bestopoltunk Taljándörögdre Ghymes koncertre (mert ha valaki nem

tudná, akkor a Művészetek Völgyét öt faluban rendezik egyszerre: Kapolcs, Monostorapáti, Ócs, Pula ill. Taljándörög, s a közöttük lévő távolságot a leggyorsabb stoppal megtenni), ami mitagadás: nagyon ott volt a szeren.

Persze nem csak koncertek voltak az alatt a pár nap alatt, amit mi ott töltöttünk. Színházi előadások és kiállítások tömkelege, friss kemencés kaják és ingeny mezkóstolás, és annyi ember, hogy délelőttönként már stoppolni sem volt érdemes, a kocsisor vége ott állt a sátrunk előtt. Meg egyáltalán: rég voltam már olyan gyönyörű helyen, mint Kapolcs és vidéke, a hegyek meg a völgyek, szóval érték. Persze akinek mindez nem volt elég elmehett Hegyesszre a bányatóba, hogy mártózzon egyet, persze csakis akkor, amikor a hatóságok éppen nem jártak arra (de amikor nem jártak, akkor persze kinn volt az egész falu). Aki lemaradt az bizony kimaradt valami nagyon emlékeztetésből, amit e sorok írója maximum körülírni képes, pontosan papírra vetni nem. És augusztus 3-án végetért az egész.

Fújhatjuk.

A.Zs.

Keserédes jelentés a csángók világából

4. rész: A csángók profétái

Csángó gondolatok...talán jobban fedik a valóságot, nem csak azért, mert ott fogantak meg, és róluk szól, de főként azért, mert meglehet, néhol fordított logikára, amolyan csángó-székely módra, elcelságnálnak, de igazak.

Klézse

A mikor befordult buszunk a bákói - mondanom sem kell, kitünő aszfaltútról -, Klézse-re bevezető poros útra (később derült ki, ez a falu 7 km hosszú főutcája), nos, ekkor jegyezte meg A. Melinda, találóan, sznyókálásból ébredve, hogy „Ezek az emberek alacsonyak!” Igen, a klézsei csángók alacsony, mokány emberek, megmaradtak magyarnak, megtartották katolikus vallásuk és nyelvük mellett etnikai karakteriket is: ők a székely-csángók.

Csicsó Antal (Kutas F. már írta róla) ugyan, azt mondta az ismertetőjében, hogy a csángók már honfoglaláskor „otragadtak” a Kárpátok keleti lankáin, a Szeret folyó hatalmas völgyére kilátva. Ez meglehet érdekes adalék származásukra és még valósággyökere is van, különösen, ha beszámítjuk, hogy több száz éve élhet az ottaniak szájhagyományában. (Domokos Pál Péter szerint II Endre már 1222 táján róluk, mint „a mi embereinkről” ír, és a Tázló, Ojtuz, Csalhó, Örhely, Egyed-halma - mind a magyarok korai, Kárpátokon túli megtelepedéséről szólnak). De éppen az Ó család neve - Csicsó - (Nomen est omen - nevében a végzete) utal az Ó igazibb gyökereire, és erre már írott emlékeink is fellelhetők, vagyis Csicsóra, amely Mádéfalva melletti falu Csikban, és köztudott, pl. a mádéfalvi veszedelem idején, 1764-ben Erdélyből sokan „csángáltak el”, amikor a katonaság ellen lázadó székely hadakat szétlőtték az osztrákok. Ekkor futottak ki sokan Erdélyből (a „csikiak nagy része, háromszékiek kisebb része”), túl a Kárpátokon. És több ilyen veszedelem volt...

Más források szerint a teheneik csengőiről (csángókról) kapták a nevüket. Egy biztos, testvéreinket, unokatestvéreinket, nagynénjeinket találtuk ott Klézsen. Máskor nagyapáink és apáink alteregói véltük fellenni a tehénzsekeken. De hogy teljes legyen a kulináris párhuzam is: a szülőföldem „tőkét”, a szülőföldembe töltött apróska töltött káposztáit kaptuk ebdre. Kell ennél több bizonyíték, pl. Nyírség és Klézse közötti párhuzamra? Az ő őseik keletre, a miénk a törökök után nyugatra húzódtak le Erdélyből. A gyökereink - legalábbis rész-

Rusztinai csángó szoba Demeteréknél (A szerző felv.)

ben - közséek. Mindenütt nagy érdeklődéssel, mondhatnám, az ő szavakkal, „szeretet-vel” fogadtak (a ragok még nem hasonlultak náluk). Néha az volt az érzésünk, hogy nekik nagyobb szükségük van ránk, mint fordítva: magyarságukban erősíti meg az, hogy egy nyelvet beszélünk. Igaz, fényképezés nincs náluk, hanem „pózolásra állnak meg”, a töltött káposztát „galuska” amit „csomborítanak”, a „savanya” leveleiket „csorbítják”, mint a székelyek. *Ok a székelycsángók*

Somoska - Klézse fiúja (volt), most egy szörnű, magas betontemplom épül ott, még üres. Mellette egy csicsás kék kereszt a korpuszsal: Kakas Zoli csak ennyit mondott: Ó Istenem...

A kocsmában - hol máshol -, (néha isznak a nagy reménytelenségben) találkoztunk olyan fiatal csángóval, aki félíg románul-félíg magyarul mesélte el, hogy hazatoloncolt magyarból a fekete munkáról, „nem kellettem magyarnak, kellet majd románának” siránkozta őszintén, és még biztató szavakat sem tudunk hazudni neki!

Kész csoda, hogy a román tengerben eldigg megmaradtak székely-magyaroknak, de nem tudom meddig. Gyerekeik külföldre, vagy Bákóba vágnak, mert reménytelen ez az önfenntartásra berendezkedő ősi világ. Nincs fodrász, hentesüzlet, zöldség-gyümölcsbolt, lakatosműhely, autószerelő, cipész, cukrászda, - hisz miért lenne. Csak néhány ívó és kis bolt. Megragadtak a XIX. században, a XX. század sem fordult még be ide a bákói útról.

A csángó asszonyok

Mikor elhelyezkedtünk Klézsen, Katinákéknál - egészen közel lakott a buszunkhoz -, egy rövidet beszélgettünk. Megmutogatta, hol kell bedugni a lámpát az udvaron, hogy ne essünk éjjel bele a sárba a frissen locsolt, szépen rendezett zöldeskertjében a klozetre menőben. Aztán beengedte kis borzderes teheneckéjét az udvarba, megittatta, akkor azt mondta: „Kell menek csomborítani a galuskát” - a mi másnapi ebédünket. Felkapta a kabátját a felvállára, és elindult vissza a Magyar-házba. Így maradt meg bennem: meggy Klézse főutcáján a porban, kerülgeti a lepényeket kis papucsában. Megy csomborítani...

Itt mindenki állandóan gyalogol. Gyalogol ki a bákói útra, a buszhoz, onnan haza, aki bejár oda dolgozni; gyalogol fel a szőlőbe, gyalogol a komájához a falu végére, vagy bárhova. Vagy a rossz kis apró lovaikat, tehénkeiket csapólják vágára a szekerekjük előtt. (Komiszul bánnak az állataikkal néha).

Ezek az asszonyok rengeteget dolgoznak. Gyakran, mint a mi házi-asszonyunk is, egyedül maradnak, férjeik, gyerekeik szanaszét a világban. Még jó, hogy Ő tudja hol: éppen Magyarban, mivel zenél, furulya-művész, és táborban tanítja a gyerekeket. De sokan azt sem tudják hónapokig, hol és mit csinál a férjük, nagyocská gyerekek. A földje gyenge és kevés a falunak. „Klézse szép fekvésű, sok gyümölcsfával” - írta róla Domokos Pál Péter közel száz éve. Valóban, a sok szőlőskert körbeöleli a falut, de az csak arra elég, hogy megerem a malé, a paszuly, és a kevés noha-bor. Alig az önfenntartás szintjén.

Most még az aszaly is... A szőlőben, a magasabban fekvő kutaknál, volt, ahol már csak némi zavaros vizet tudunk felhúzni, vagy már nem is volt viz bennük. A kutak egyébként tekerősek, vödörrel és kétes tisz-

taságú, kúthoz láncolt bőgrével. Mindenütt ott vannak ezek a kutak: az utcán, a szőlőhegyen, a faluszélén... Van, amit mernek, van, ami tele szeméttel. Katinkánál volt víz a csapban, igaz saját kútból, és jég-hideg, de pár sikkantás után egészen jól esett a forró nap után. A bojler nem működött, a TV-hez nincs alkatrész...

A Magyar-ház

„Szeret-Klézse Alapítvány” - áll a ház tábláján, és azt mondták, ez még románul is jól hangzik. Van néhány számítógépük, így az is ide-csalogtatja a gyerekeket, akik nem tudták (?) vagy nem akarták (?) ve-lünk magyarul beszélgetni.

Itt fogadtak, itt etettek bennünket, és itt mutatták be a csángó lánykák táncaikat. A ház a szőlő és a falu, Klézse között felúton áll a dombon. Egy meredek vízműs vezet fel a főútcáról. Nem tudom, hogyan lehet megközelíteni esős időben. Azon szurkoltunk, hogy ne érjen eső bennünket fent. Szerencsénk volt, egyszer kaptunk csak egy kis záport. Egyébként gyalogolhattunk volna kb. 3 kilométert a sárban, körbe. Az asszonyok összehordták a kertjeikből a sok zöldséget, és azt főzték meg nekünk is: csorbított savanya levest egyszer hűsgombóccal, mások anélkül. Fogadni, túros-puliszkával fogadtak. Másnap pedig az izletes töltike: a szőlő és martilapu levelbe „csomborított galuska”. Ezzel egy keveske pénzhez jutottak.

Ki van függesztve egy csángó közmondás-gyűjtemény a házban, és néhány jó tanács „Ami pénzbe sem kerül” címmel. Talán legszebb gyöngyszemeik: nem kerül pénzbe a „Rossz hangulatot elhesseníteni”, vagy „Előre örülni a holnapnak” „Minden apróságnak örülni.” Ezek valóban nem kerülnek pénzbe (aminek nagyon a híján vannak ők), és én magam is vallom ezeket. A közmondások közül is talán néhány: „Tört csipor kacagja a csonkát!”, „Abban a kútban jó a víz, ahonnan többen meritene”; „A félelem őrzi a határt!”

A határvidekre sodródtak több évszázados bölcsessége ez.

Pusztina

Itt már csak az idősebbek beszélnek magyarul. Demeter, az elcsán-gosított román férj (rika kivétel, mert mi csak egy ilyet találtunk) sorol-a és szinte elzárt csángó falvakat körben, a Tázló völgyében, de majd mindegyik mellé új, szintisza román falvakat telepítettek, csicsás ortodox templomokkal. Ezek a mű-régi új templomok ott vannak egész Erdélyben, gyakran beszédköz, mert egyetlen ortodox sincs az adott faluban (ott még nincs, de meddig?). Néha - mint Gyimesben - még néhány mű-régi sirhantot is állítottak oda a románok, mű-régi évszámokkal, de a falu tudja, nincs oda temetve senki. A román falvakba új aszfaltút visz, a csángóba jó, ha járható út vezet...

Pusztina talán a többinél is szegényebb. Öreg néne annyit mondott az életükről: Kicsi öröm, hosszú szenvedés. Mikor megállt a poros, tehenlepenyes főutcáján a klimatizált fehér buszunk, szinte kissé rösteltük magunkat. Nos, később láttuk a katolikus (persze román) papjuk emeletes, parabolaantennás paplakát, akkor jöttünk rá, neki kel-lene szegyenkeznie hivalkodó életével, a szegényes, 100-150 éves házikókban tengődő csángók között! Ő viszont nem szegény, sőt osto-rozza a magyar beszédükért őket. Gyulákból Julisra ferdit, elmagya-rosított románoknak mondja őket, és a legokosabb gyerekekből janicsárt csinál. Ez az élősködő pap már eljutott Európába a csángók veritékén. A csángók eljutnak-e oda valaha?

Két világ találkozása (Ari Melinda felvétele)

Gyimes

Sokat hallottam róla, és valóban: ez egy kis Svájc, igaz, szerényebb-szegényebb kivitelben. Mindenütt rendezett udvarok, nagy istállók és öngyőrűen kaszált, gondozott rétek a falu körül és távolabb is. Az ökológiai fenntartáshoz közeli „kalibás” gazdálkodásukkal, a szép szímentáli (magyar tarka) teheneikkel valóban egészen más világ. Gyimes hosszú keleti völgy, három faluval: keletről, a Rákóczi-várrommal Gyimesbük, aztán Gyimesközéplek és végül Gyimesfelsőlök. Csak ez utóbbiban összesen 100 km út mentén (oldal-völgyekkel együtt) közel 8 ezren laknak. Itt már ügyes fiatalok profi módon szervezik pl. a fizetővendég szolgáltatásokat. A gyimesi csángók egészen más típusú emberek, mint akit keletebbre találtunk: magasabbak, barnák, szabályos szép arccal és fehér bőrrrel, de általában kék szemekkel. Rögton az jutott eszembe, ezek magyarok, és akár Attila itt ragadt hunjai is lehetnének. Ők a *csángó-magyarok*. Csángó logikával védekeznek a románosítás ellen: Attilát, Kingát, Emesét nem tudják a románok átírni. Egyébként mindenütt gyönyörű színes házi szőttesek, falon, ágyon, padlón és magukon is néha, gondolom.

Erdély, Kárpátok egy csodálatos adottság: kincseshánya, a szó valódi és átvitt értelmében is. Néhány olyan Janka-asszony kellene, mint akit Ojtuzban találtunk... de a nyugati turista nem jön oda, ahol az elbűvölt román fiatalok belerugnak a kocsiába...

Az jutott eszembe: miért nem fogadja el Románia (de Szlovákia is) az ott élőket olyannak, amilyenek. Ez csak gazdagítja az adott országot. De ha Románia, Szlovákia és a többi szomszéd ország olyan karakán, amilyenek hiszi és valja magát, licitáljanak ránk, a státustörvényünkre, és adjanak többet az itthoni nemzetiségeiknek, ha saját nyelvéket tanulják itt gyerekeik! Így is ők járnának jobban. Nekünk pedig segítenünk kell ott, ahol tudunk: Duna Tv-vel, könyvekkel, térképekkel, magyarságuk erősítésével - ez kutya kötelességünk!

Gyönyörű vidék, iszonyú nehéz élettel, és ebben csak a könnyebbik fél a természetes környezet, nagyobb gond a csinált, a teremtet. Engem megerősítettek, remélem mi is őket, egy kicsinykét. *„Istenem segítsd a szegény csángó magyarokat!”* ®p